

Szentgyörgyi Beke György

Apáczai scholabeli tanítványai után nyomozva, most Szentgyörgyi György nevénel álljunk meg, mint aki az Apáczai-albumba bevezetett praeceptorok névsora szerint 1659 júliusától kezdődőleg a Classis Poetica köztanítóóságával bízott meg.¹⁾ Az a körülmény, hogy Apáczai méltónak találta arra, hogy már a legelső adódó alkalommal is a legmagasabb osztály után, tehát a rangsorban mindjárt Csernátoni Pált követőleg őt jelölte ki, bizonyítja kiváló képességeit, tudását és szorgalmát. Valószínű, hogy továbbra is itt tanult és tanított Apáczainak az 1659. év utolsó napján bekövetkezett halála után is.

Eredetét keresve, Háromszék levéltárában találtam egy 1770 július 21-én Sepsiszentgyörgyön kelt iratot, amelynek tartalma szerint árkosai ns. Benkő György és sepsizoltáni ns. Czerjék Ádám tanuvallatást tartattak ns. Kolosvári István kolozsvári orvosdoktor özvegye ns. Kozma Éva kolozsvári lakosnak Sepsiszentgyörgy városában az Eregely nevű határrészben levő Beke-féle jószágának eredetére vonatkozólag. Az első tanu "Reverendissimus D[omi]n[us] Joannes Vásárhelyi de eadem Annor[um] 69, Parochus Oppidi S. Szt. György Helveticae confessionis". Vallomása szerint: "E declaralt Beke familia ide valo Sz: Györgyi és Gyökeres familia volt, melyet mind régi levelekből és denominatiojokból, mind pedig, hogy én is afféle Beke Just Jure perennali itten birok, tudom." A többi tanu is megerősítette Vásárhelyi vallomását.²⁾ Jóllehet a család unitárius és református ágra oszlott, mégis egy és azonos törzsből fakadt, igaz, hogy - tudtommal - Kolozsvárt csak az uni-

1) Apáczai-album. /A kolozsvári ref. egyház gyűjteményében használtam./

2) A SzNM-ban a háromszék-megyei levéltárban 243.-1770. szám alatt található.

tárus ág telepedett meg s ezért Szentgyörgyi Györgyöt aligha a rokonság, hanem a kiváló professzor tanítása vonzotta volt ide.

Itthoni tanulásának befejezése után külső országokba való indulása 1666 május 26-a utáni napokban történt. Ugyanis erről a napról keltezett nyugtatványa szerint Szentgyörgyi Beke György Apafi fejedelem és felesége alumnusaként akadémiákra való felmentelére 300, lejtvetelére pedig 200 tallérnyi ösztöndíjat kapott.³⁾

Ezután mintegy tizennégy hét múlva, vagyis 1666 augusztus 26-án a leydai egyetem anyakönyvében látjuk feljegyezve "Georgius Szentgyörgyi Transylvanus (Annorum) 26, T(theologiae studiosus)" nevét.⁴⁾

E bejegyzés alapján megállapítható, hogy 1639 végén, vagy 1640 legelején született. Hazája: Erdély, szülőföldje - amint már láttuk - Sepsiszentgyörgy városa.

Szentgyörgyi alig nézett körül Leyda (Lugdunum Batavorum) városában, beiratkozása után sürgős kötelességének tartotta, hogy levelet küldjön haza jóltevő pártfogójának: Bornemisza Anna fejedelemasszonynak. Írása 1666 szeptember 1-én kelt és azt Sepsiszentgyörgyi Beke György néven írta alá. Soraiban arról számolt be, hogy Magyarországról haton jöttek fel Hollandiába. Társai Debrecenből, Patakról, Berekszászról indultak utba, de - úgy látszik - Leydába csak Köpeczi Jánossal ketten jöttek át. Egy szálláson is vannak, de külön szobában. Utjuk szárazföldön és tengeren keresztül három hónapig tartott s az akkori kor közvetlenségével mesélte el, hogy a tengeren sem érzett semmiféle rosszullétet, miként a társai közül egynémelyek.⁵⁾

Ő azután a leydai egyetem mellett - bizonyosan kiváló tanárai miatt - állhatatosan kitartott. Ugyanis Coccejus professzor elnöklése alatt 1668 júliusában ugyanitt "De Necessitate Satisfactionis Christi" tárgykörből "Georgius B.Szentgeorgi Transylv." néven tartotta az általunk elsőként ismert vitatkozását.⁶⁾ De már egy esztendő múlva: 1669 június 18-án nemkülönben Leydában de le

3) SpFüz. 1865: 693.

4) Archiv N. F. XVI. 214.

5) Szabó Károly: Adalékok a magyar protestáns egyház és irodalomtörténetéhez. /PrK. 1889: 156./

6) RMK. III. 2435.

Boe Sylvius Ferenc orvosprofesszor és rector magnificus, valamint az egyetem tanácsa előtt elmondott teológiai doktori fokozatra felavató disputációját "De Thesibus ex universa pene Theologia depromptis" tárgykörből "Georgius Beke Szentgyörgyi Siculus" néven jelentette meg 4 sztl levelen.⁷⁾

Első vitatkozását egyedül Bornemisza Anna fejedelemasszony-nak, az utóbbit Coccejus professzornak ajánlotta. Ebből a körülményből következik, hogy a fejedelemasszony alumnusaként tanult az akadémián, a Coccejusnál megszerzett doktorátus pedig azt bizonyítja, hogy tanárának elveit valló, jeles tanítvány volt, mert máskülönbben nem érdemesítette volna a legmagasabb egyetemi fokozatra. Természetes azonban, hogy az elindítást mégis csak Apáczainál kell keresnünk, aki nemcsak a tudományok iránt, hanem a scholasticus megkötöttségek alól való felszabadulás irányában is megnyitotta az eszes ifju gondolatvilágát.

Koncz József kutatásai alapján tudjuk, hogy 1670 március 13-án rendelték a marosvásárhelyi particula igazgatására. Hivatását itt 1670 április 1.-től 1671 december végéig teljesítette. Ekkor Káposztásszentmiklósrá vitték papnak.⁸⁾ Nevére azután 1673 december 20.-án találtam reája, mint a Nadányi János enyedi professzor ellen tartott vizsgálat ügyében kijelölt bizottság egyik tagjára.⁹⁾ Ez a rendelkezés tehát tekintélyes egyéniségét bizonyítja. Utolsó adatom róla, hogy Marosvásárhely 1678-ban lelkipásztorául választotta, ahol még 1689-ben is szolgálatot teljesített.¹⁰⁾ Róla különben Bethlen Miklós úgy emlékezik meg, mint theologiae doktorról és jó prédikátorról.¹¹⁾

Nem tudom megérteni, hogy ez a kitűnően képzett, jeles férfi harminc esztendőskorában miért is hallgatott el? Egyetlen más munkáját sem ismerjük, pedig mind itthoni, mind hollandiai jeles professzorának tanításai után elvárható lett volna a méltó folytatás.

7) RMK. III. 2492.

8) Koncz József: A marosvásárhelyi evang. reform. Kollégium története. M.-Vásárhely, 1896. 49.

9) Dézsi Lajos: Nadányi János történetiró életéhez. ItK.1900:67.

10) Koncz. 49, 102.

11) Bethlen Miklós énéletirása. Pest, 1858. I.249.(és BP.1955.163)